

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl transatlantinių santykių ir Europos socialinio modelio sklaidos tarptautiniu mastu (nuomonė savo iniciatyva)

(2011/C 51/04)

Pranešėja **Laure BATUT**

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2009 m. liepos 14 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Transatlantinių santykių ir Europos socialinio modelio sklaidos tarptautiniu mastu.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. rugsėjo 3 d. priėmė savo nuomonę.

Atsižvelgdama į naują Komiteto narių sudėtį, plenarinė asamblėja nusprendė šią nuomonę nagrinėti spalio mėn. plenarinėje sesijoje ir pagal Darbo tvarkos taisyklių 20 str. pagrindine pranešėja paskyrė Laure Batut.

466-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. spalio 21 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 narių balsavus už, 34 – prieš ir 16 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria laipsniškai laisvosios euroatlantinės rinkos integracijai ir nori sustiprinti Europos ir Amerikos santykius ypatingą dėmesį skiriant socialiniams aspektams, kad būtų galima sparčiau pasiekti transatlantinės ekonominės integracijos rezultatų, kurie būtų vienodai naudingi Amerikos ir Europos visuomenėms ir joms padėtų tapti konkurencingesnėmis, visų pirma besiformuojančios ekonomikos šalių atžvilgiu.

1.2 Kadangi ekonominiai ir socialiniai aspektai, kuriuos apima „Europos socialinio modelio“ (ESM) sąvoka, sudaro sistemą, vienintelę pasaulyje galinčią tapti pažangaus vystymosi pagrindu⁽¹⁾ ir veiksmingai sušvelninti dabartinės pasaulinės krizės padarinius ją išgyvenančiose šalyse, EESRK primena, kad Lisabonos sutarties šalys signatarės ją pasirašydamos kartu įsipareigojo užtikrinti šio modelio sklaidą, todėl Komitetas norėtų, kad transatlantiniame dialoge būtų plėtojamas šių klausimų legitimumas:

- 1) Europos tapatybė,
- 2) Europos vertybės, kultūra ir aplinkos apsauga,
- 3) EESRK, kurio nariai atstovauja ES organizuotai pilietinei visuomenei.

⁽¹⁾ Tai patvirtina nuo ES įsteigimo valstybėse narėse išaugęs BVP; taip pat žr. 8 išnašą.

1.3 ESM apima kolektyvines socialinės apsaugos sistemas, viešąsias paslaugas ir socialinį dialogą. **EESRK ragina visas ES institucijas ne tik atstovauti šiam modeliui, su kuriuo solidarizuojasi jos piliečiai, bet ir visais atvejais jį propaguoti, visų pirma plėtojant transatlantinį dialogą.**

1.3.1 Kai socialiniai klausimai taps vienu iš nuolatinių ES prioritetų, europiečiai bus aktyvesni ir geriau pasirengę propaguoti šį modelį dabartiniuose TEC ir TALD⁽²⁾ dialoguose.

1.3.2 Siekiant plačiau supažindinti Jungtines Valstijas su ES socialinėmis vertybėmis ir norint, kad geresnis tarpusavio supratimas abipus Atlanto ilgainiui padėtų pasiekti pažangos socialinių interesų konvergencijos srityje ir padidinti socialinį sąmoningumą, EESRK norėtų, kad ES plačiau supažindintų JAV pilietinę visuomenę su ESM. Tai būtų galima padaryti pasitelkus Transatlantinę ekonominę tarybą ir Transatlantinį darbuotojų dialogą. EESRK mano, kad Europos socialinio modelio⁽³⁾ sklaida Jungtinėse Valstijose pagerintų Europos Sąjungos įvaizdį.

1.4 EESRK ragina euroatlantinę zoną be naujų finansinių taisyklių parengti bendras reitingų agentūrų taisykles ir naujas konkurencijos taisykles, kuriomis būtų labiau paisoma piliečių interesų. Komitetas tikisi, kad ES užims tvirtą poziciją, užtikrinsiančią gyvenimo lygį, ir kad transatlantiniame dialoge bus išgirsta pilietinės visuomenės abipus Atlanto nuomonė.

⁽²⁾ TEC: Transatlantinė ekonominė taryba; TALD: Transatlantinis darbuotojų dialogas, profesinių sąjungų dialogas.

⁽³⁾ OL C 309, 2006 12 16, p. 119–125.

1.5 Svarbu skatinti dialogą su organizuota pilietine visuomene ir darbo pasauliu tiek viduje, tiek plėtojant santykius su verslo atstovais, o pradėti šį dialogą reikėtų pasitelkus esamas Europos ir Amerikos struktūras. Europos Komisija, kuri savo pagalbą dialogui 2011–2012 m. padidino nuo 600 000 iki 800 000 eurų, galėtų palengvinti šį procesą. **EESRK pasirengęs drauge su savo JAV partneriais organizuoti Europos ir Amerikos pilietinės visuomenės tarybą.** Reikia rasti būdų sudaryti sąlygas abiejų šalių pilietinės visuomenės darbuotojams išsakyti savo nuomonę, taip pat parengti informavimo ir konsultavimo priemonių, visų pirma šiuo kritiniu laikotarpiu, prasidėjusiu 2008 m. po finansų sektoriaus krizės. EESRK mano, kad jeigu būtų buvę daugiau pilietinių ir socialinių dialogų ir siekta didesnio skaidrumo, būtų išvengta šios jau trečius metus besitęsiančios krizės.

1.5.1 Transatlantinio dialogo tikslas turėtų būti abipusis mokymasis, jis taip pat turėtų padėti praktiškai stiprinti žmogaus – politines ir pilietines, ekonomines ir socialines – teises. Plėtojant transatlantinį dialogą ekonominės ir socialinės žmogaus teisės turėtų būti neatsiejama ES pozicijos dalis.

1.5.2 EESRK mano, kad Europos ir Jungtinių Valstijų dialogas praturtėtų, jeigu būtų aptariami socialiniai klausimai, ypač reikšmingi siekiant visuomenės abipus Atlanto sanglaudos: pavyzdžiui, pradinis bei visą gyvenimą trunkantis mokymasis, tenkantis ne tik nacionalinei, bet ir „federalinei“ kompetencijai, ir labai svarbus žiniomis grindžiamai paslaugų ekonomikai abejose visuomenėse. Siekiant sukurti darbo vietų ir gerinti Europos piliečių gyvenimo lygį, investicijos į gamybą ir inovacijos turėtų tapti svarbiausiu politinės darbotvarkės klausimu, kadangi Jungtinės Valstijos šioje srityje išvystė daug pranašesnius nei Europos kūrimo ir sklaidos pajėgumus.

1.5.3 EESRK laikosi nuomonės, kad kartu nustatyti rodikliai leistų vertinti ir lyginti abiejų dialogo šalių socialines ir darbo sąlygas.

1.6 EESRK nuomone, migracijos klausimas turi rūpėti demokratinėms šalims; pasisako už tai, kad šį klausimą reikėtų aptarti transatlantiniame socialiniame dialoge, prie kurio galėtų prisidėti ir Europos integracijos forumas.

1.7 EESRK mano, kad transatlantinis dialogas galėtų padėti greičiau suvokti, jog būtinas tvarumas ir aplinkos apsauga, o čia savo vaidmenį turi atlikti abi pilietinės visuomenės ir vartotojai.

1.8 EESRK norėtų būti novatoriškas ir pakviesti organizuotos pilietinės visuomenės atstovus dalyvauti transatlantiniame

dialoge institucijų lygmeniu. Jis mano, kad šiame dialoge ES stinga „europietiško“ socialine prasme. Komitetas siūlo visuose transatlantinių dialogų etapuose atsižvelgti į socialinį aspektą.

1.9 Patvirtindamos bendradarbiavimo programą ir įkurdamos Transatlantinę ekonominę tarybą⁽⁴⁾, abi pusės įsipareigojo paspartinti tikrą integraciją ir iki 2015 m. sukurti bendrą transatlantinę rinką⁽⁵⁾. Nors kliūčių yra daug, visų pirma įstatymų lygmeniu, tikslas paskelbtas, todėl EESRK ragina galvoti apie ateitį ir užtikrinti, kad nenunykėtų tai, ką Europa pasirinko istoriškai ir kas sukūrė Europos socialinį modelį⁽⁶⁾. Iš tiesų Europos ir Amerikos visuomenės, kurių pagrindinės vertybės yra panašios, nėra lengva integruoti socialiniu požiūriu. Europiečiai pripažįsta, kad dėl dabartinės ekonomikos krizės būtina laikytis kai kurių šio modelio principų, kadangi tai leis geriau užtikrinti šių principų ilgalaikiškumą.

2. Ekonominė integracija

2.1 Jungtinės Valstijos yra Šiaurės Amerikos ekonominės erdvės, sukurtos pagal Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos susitarimą (angl. NAFTA), lyderė. Europos Sąjungos valstybės narės ir Jungtinės Valstijos drauge sukuria 60 proc. pasaulio BVP, jų prekybos dalis sudaro 40 proc. pasaulio prekybos, o tiesioginės investicijos – 62 proc. visų tiesioginių investicijų. 7 milijonai darbo vietų abipus Atlanto priklauso nuo transatlantinių santykių.

2.2 Savo tyrime⁽⁷⁾, paskelbtame, kai abipus Atlanto dar nebuvo prasidėjusi krizė, OECD nustatė, kad visiškai integravus JAV ir ES ekonomiką abi partnerės galėtų pasiekti 3 proc. augimą ir tai leistų joms pirmą kartą ekonomikos srityje kone visų kitų pasaulio šalių atžvilgiu.

2.3 EESRK mano, kad krizė greičiausiai pakeis Europos ir JAV santykius, tad privalu nedelsiant TEC ir TALD struktūroje surengti socialinių partnerių diskusiją dėl modelių. Galbūt dėl krizės teks palaukti integracijos, kartu bus laiko bendrai aptarti

⁽⁴⁾ Šį susitarimą Baltuosiuose rūmuose pasirašė G. W. Bush, A. Merkel ir J. M. Barroso.

⁽⁵⁾ 2009 m. kovo 26 d. EP rezoliucija dėl transatlantinių santykių padėties po rinkimų JAV.

⁽⁶⁾ Europos socialinis modelis, žr.: Lisabonos sutarties preambulė: „Patvirtindami savo nusistatymą gerbti 1961 m. spalio 18 d. Turine pasirašytoje Europos socialinėje chartijoje ir 1989 m. Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijoje apibrėžtas pagrindines socialines teises, ...“; žr. Europos Sąjungos sutarties 3, 6 ir 32 straipsnius; Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 9 straipsnį ir X antraštinę dalį; Lisabonos sutartį, Pagrindinių teisių chartijos 28, 34, 35 ir 36 skyrius.

⁽⁷⁾ OECD Ekonomikos departamentas, 2005 m., „Produktų rinkų liberalizavimo ir kliūčių tarptautinei prekybai ir investavimui mažinimo nauda. JAV ir ES atvejis“.

tokius klausimus kaip, pavyzdžiui, dialogo struktūrų (kurių JAV yra mažai) naudą, imigracijos problemą, kurią abu blokai turi spręsti tiek socialiniu, tiek užimtumo požiūriu, arba senėjančios visuomenės problemų sprendimo priemonės (darbo jėgos rezervas).

2.4 Visuotinai pripažįstama, kad Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų atgaivinimo planai neturi bendrumų, bet jų pasekmės abiem atvejais yra tokios pačios, t. y. išaugo valdžios sektoriaus deficitai, padaugėjo ieškinių viešajam interesui ginti ir padidėjo kontrolės ir turto nukreipimo bei perskirstymo poreikis. Šie skirtumai ir panašumai galėtų būti aptariami surengus Transatlantinį darbuotojų dialogą ir dvišalės konsultacinės struktūros, kurią reikėtų sukurti, dialogą.

2.4.1 Krizės pasekmės ir daugybė kitų klausimų svarstomi aukštu lygmeniu (ES ir JAV aukščiausiojo lygio susitikimuose) ir rengiant dabartinius Komisijos ir jos partnerių Amerikos administracijoje bei už finansus, ekonomiką ir vidaus rinkas atsakingų agentūrų dialogus. Europos pilietinė visuomenė kenčia dėl netinkamo bankų ir reitingų agentūrų veiklos reguliavimo ir nepakankamo jų veiklos skaidrumo⁽⁸⁾. Nors vienas Sutarties tikslų – „skatinti Europos tautų ekonominę ir socialinę pažangą“, visuomenei tenka atgaivinimo plano našta, mažėja piliečių socialinė apsauga, kadangi manoma, jog ji pernelyg brangiai kainuoja. Žlugo ir realiajai ekonomikai rimtai pakenkė finansinės sistemos. Jos dar labiau apsunkino socialinių sistemų, kurioms jau buvo iškilę sunkumų dėl nepakankamo augimo ir žemo užimtumo lygio, padėtį. EESRK, suprasdamas, kad protekcionizmas ir užimtumas yra skirtingi dalykai, pritaria nevaržomai prekybai ir investicijoms tik tuo atveju, jei nebus užmirštos socialinės teisės. Susigrąžinti pasitikėjimą yra vienas svarbiausių prioritetų ir to reikia siekti naujais ir sumaniais finansų rinkų reguliavimo būdais. Be to EESRK mano, kad vykstant transatlantiniam dialogui pirmenybę reikia teikti ekonomikos ir prekybos socialinio aspekto skatinimui. EESRK norėtų, kad transatlantiniame dialoge dalyvaujantys ES atstovai atliktų visuomenės atstovų vaidmenį ir toliau propaguoti Europos socialinį modelį sprendžiant ekonominius ir prekybos klausimus. Komisija savo ruožtu plėtoja veiklą laikydamasi Sutarties ir užtikrina jos nuostatų įgyvendinimą.

2.4.2 Komitetas mano, kad būtų naudinga stiprinti JAV ir Europos ekonominius ryšius ir siekti ES valstybių narių ekonominio solidarumo. Jo nuomone, šie du veiksniai paskatintų

ekonomikos augimą ir vystymąsi, o kartu ir Europos socialinį vystymąsi. Taigi, Europiečiai turėtų ką aptarti pilietinės visuomenės dialogo metu.

2.5 Piliečiai mažai informuoti apie transatlantinės rinkos integracijos projektą⁽⁹⁾. Šiaurės Amerikos integracijos projekte, t. y. Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos susitarime, socialiniam ir aplinkos klausimams buvo skirtas menkas dėmesys ir nebuvo siekiama skatinti kurti darbo vietas susitarimą pasirašiusiose šalyse. Būtina įvertinti padėtį: JAV, Kanadoje ir Meksikoje aplinkos būklė pablogėjo, atlyginimai sumažėjo, o darbo vietas perkeliama į Kiniją. Europos integracija padėjo pakelti gerovės lygį (išaugo BVP), tačiau buvo uždarytos kasybos ir laivų statybos įmonės, prarasta metalurgijos ir tekstilės pramonė, restruktūrizuoti ištisi sektoriai: žuvininkystės, žemės ūkio, automobilių ir kt. Tačiau sukūrus bendrąją rinką buvo imtasi tam tikrų kompensavimo priemonių. EESRK norėtų užbėgti įvykiams už akių ir aptarti šiuo metu vykstančios integracijos pasekmes aplinkai (pvz., GMO problema) ir visuomenei. Kai kurias pasekmes pastebime jau dabar, pavyzdžiui, dėl darbo vietų kino pramonėje, duomenų apsaugos SWIFT (Pasaulinė tarpbankinių finansinių telekomunikacijų organizacija) sistemoje.

3. Galimas transatlantinės integracijos poveikis

3.1 ES ir Jungtinių Valstijų ekonominės ir prekybos struktūros yra gana panašios. Pirmasis galimas integracijos rezultatas būtų didesnė konkurencija ne tiek sąnaudų, kiek produkcijos kiekybės, kokybės ir įvairovės požiūriu. Dolerio kursas padeda JAV eksportui susigrąžinti konkurencingumą. Palūkanų norma Jungtinėse Valstijose yra mažesnė, o JAV centrinis bankas reaguoja greičiau negu Europos centrinis bankas. Jeigu neįvyks jokių radikalių pokyčių, euro zona nesugebės reaguoti į pokyčius, nors tai šiuo metu būtina siekiant sėkmės didžiulėje transatlantinėje rinkoje.

3.2 Integracija gali turėti įtakos darbo jėgos sąnaudoms ir sąlygoms, dėl jos gali atsirasti daugiau nesaugumo, kurį stiprina padidėjęs darbo rinkos lankstumas, sumažėjęs darbo užmokestis ir intensyvus gamybos perkėlimas pagal konkuruojančių anti-infliacinių priemonių strategijas. Europiečiai baiminasi šių problemų pasekmių, t. y. žemėjančių socialinių, sveikatos priežiūros ir aplinkos apsaugos standartų ir krintančio užimtumo bei gyvenimo lygio, tuo tarpu integracija turėtų duoti naudos abiem pusėms. Ekonominės veiklos rezultatų gerinimas ir gamybos

⁽⁸⁾ 1 dalis, OL C 277, 2009 11 17, p. 117–124.

⁽⁹⁾ Ši projektą 1998 m. kovo mėn. pristatė ES Komisijos nariai Leon Brittan (atsakingas už išorės prekybą), Martin Bangemann (pramonė ir telekomunikacijos) ir Mario Monti (vidaus rinka); jis apėmė ES ir JAV santykius ir buvo sudarytas iš keturių dalių: laisvosios paslaugų prekybos erdvės; techninių prekybos kliūčių šalinimo, visų pirma remiantis abipusio pripažinimo susitarimais; viešųjų pirkimų, intelektinės nuosavybės ir investicijų liberalizavimo; galimo laipsniško pramoniniams produktams taikomų maito mokesčių panaikinimo iki 2010 m. Jos įgyvendinimas buvo atidėtas iki 2015 m.

didinimas yra galimi sprendimai, bet dalis tų, kurie praras darbo vietą, kitos nesusiras. Valstybės narės, po karo atkūrusios savo ekonomiką stipraus vidaus socialinio ir ekonominio konsensuso pagrindu, šiuo metu patiria įtampą, kuri kyla dėl atitinkamų jų sistemų skirtumų, dar labiau išryškėjusių po 2010 m. gegužės mėn., prasidėjus spekuliacijoms jų bendros valiutos atžvilgiu.

3.3 Kadangi gamybos procesas yra labai suskaidytas⁽¹⁰⁾, besiformuojančios ekonomikos šalys galėtų daugiausia laimėti iš transatlantinės integracijos, kurios svarbiausia kryptis – dviejų stipriausių OECD zonos ekonomikų konkurencija. EESRK nuomone, tai yra vienas iš prioritetinių klausimų, kurių reikėtų aptarti transatlantinio dialogo metu.

4. Integracijos eiga

4.1 Neįmanoma sukurti euroatlantinio bloko, apie tai neinformuojant susijusių valstybių gyventojų. Taigi ES galėtų šioje srityje veikti demokratiškai ir skatinti dialogą su visuomene ir darbo pasauliu tiek viduje, tiek šiam tikslui sukurtose Europos ir Amerikos struktūrose. Europos Komisija galėtų sudaryti geresnes sąlygas šiam procesui ir skirti dar daugiau išteklių, nei yra numaćiusi⁽¹¹⁾. EESRK pasirengęs drauge su atitinkamomis JAV institucijomis steigti Europos ir Amerikos pilietinės visuomenės tarybą.

4.2 EESRK mano, kad vadovaujantis Lisabonos sutarties nuostatomis, dėl transatlantinės integracijos turi būti konsultuojamasi su piliečiais. Jei sprendimus priimančios institucijos neturės aiškios pozicijos dėl Europos socialinio modelio sklaidos, bet kokia euroatlantinė integracija rizikuojama pažeisti Europos „socialinio pakto“ nuostatas, tad su visuomene konsultuoti būtina.

4.3 EESRK norėtų, kad transatlantiniame dialoge būtų plėtojamas šių klausimų legitimumas:

1) Europos tapatybė,

2) Europos vertybės, kultūra ir aplinkos apsauga,

⁽¹⁰⁾ Ir Europoje, ir Jungtinėse Amerikos Valstijose tęsiasi deindustrializavimas; per pastarąjį dešimtmetį darbo vietų skaičius gamybos srityje sumažėjo 30 proc., o JAV pasaulio prekybos dalis smuktelėjo nuo 13 iki 9 proc. ES tęsiamas gamybos perkėlimas. Žr. 1997 m. išleistą *Rones et al* tyrimą apie darbo laiką. Tyrimas cituojamas 2001 m. sausio mėn. „Revue Internationale de l' IRES“ Nr. 54.

⁽¹¹⁾ 2009 m. Europos Komisijos išorės santykių generalinis direktoratas paskelbė kvietimą teikti pasiūlymus 800 000 eurų vertės pilietinės visuomenės projektams ES ir JAV dialogui skatinti.

3) EESRK, kurio nariai atstovauja ES organizuotai pilietinei visuomenei.

5. Bankų veiklos reguliavimas

5.1 Būtina skubiai įgyvendinti pasaulio ekonomikos reformas. EESRK apgailestauja, kad tarptautinių finansų institucijų reforma įgyvendinama per lėtai, nes tai kenkia sąžiningai konkurencijai ir bendrai socialinei pusiausvyrai.

5.2 Būtina skubiai kartu nustatyti bendrus reitingų agentūrų standartus, kad jų veikla neturėtų neigiamų pasekmių⁽¹²⁾: pirma jos skirdavo aukštus reitingus bankams, kurie sukėlė krizę, o dabar jos skiria žemus reitingus šalims dėl skolų ir deficito, išaugusių gelbstint tuos pačius bankus, o su tuo susijusios sąnaudos teks piliečiams. Bankų ir reitingų agentūrų veikla – tai galimos ES ir JAV pilietinės visuomenės transatlantinio dialogo temos.

6. Laisvės ir žmogaus teisės

6.1 Kai kurių principų, nors ir bendrai priimtų, abi šalys laikosi nevienodai: ne visi europiečiai ir amerikiečiai vienodai vertina judėjimo laisvę. Reikėtų bendrai priimti modelį ir labiau suderinti klausimus, susijusius su vizomis, pasais ir saugumo patikrinimu.

6.2 Kalbant apie SWIFT sistemą⁽¹³⁾, reikėtų paminėti, kad Europos Parlamentas 2010 m. vasario 11 d. savo rezoliucijoje⁽¹⁴⁾ nepritarė susitarimo dėl SWIFT užtikrinamo finansinių duomenų tvarkymo ir perdavimo iš ES į JAV atnaujinimui. Iškilą klausimą, suteikti ar nesuteikti tiesioginę prieigą prie Europos serverių terorizmo kontrolės tikslais. Naujos EP galios jam leido persvarstyti, ko galima ateityje tikėtis nesistemiškai perduodant JAV konfidencialius europiečių duomenis apie jų bankines operacijas, kadangi tokiu būdu naudotojai faktiškai praranda garantijas ir apsaugą, kurias jiems užtikrina valstybių narių ir Bendrijos teisė. EP narių siekis buvo, kad ES tiksliau apibrėžtų savo transatlantinės rinkos viziją teisių apsaugos

⁽¹²⁾ OL C 277, 2009 11 17, p. 117–124.

⁽¹³⁾ SWIFT (*Society for Worldwide Interbank Financial Communications*), pagal Belgijos teisę veikianti JAV įmonė, kuri valdo tarptautinį pasikeitimą daugiau kaip 200 šalių finansiniais duomenimis.

⁽¹⁴⁾ EP (05305/1/2010 REV1-C7-0004/2010-2009/0190(NLE)). II SWIFT susitarimas, EP 2010 7 8 (11222/1/2010/REV1 ir COR1-C7-0158/2010-0178-(NLE)).

požiūriu. Europos Parlamento nariai nusprendė laikytis labiau europietiškos sistemos, suteikti naują vaidmenį Europolui ir reikalauti piliečių teisės į patirtos žalos atlyginimą. Net jei garantijos šiuo metu nėra visapusiškos, 2010 m. liepos 8 d. pasirašytas susitarimas bus peržiūrimas kiekvienais metais. Šie veiksmai atspindi ir Europos Komisijos nario Michel Barnier siekį, kad vidaus rinka padėtų įgyvendinti visų Europos institucijų apibrėžtą visuomenės projektą⁽¹⁵⁾. Šia nuomone EESRK reiškia pritarimą minėtam siekiui: Europa turi tvirtai laikytis savo transatlantinės rinkos koncepcijos ir propaguoti ESM kartu rodydama pagarbą didžiajai kaimynei JAV.

6.3 Teisė į gyvybę ir su bioetika susijusios teisės – tai sritys, kuriose ES laikosi pažangaus požiūrio, tad šias teises reikėtų saugoti ir remti bendrais, o ne tik prekybos susitarimais.

6.4 EESRK norėtų, kad transatlantiniai partneriai prisidėtų stiprinant pagarbą žmogaus, politinėms, pilietinėms, taip pat ekonominėms ir socialinėms teisėms. Jungtinėse Valstijose jau nuo seno ginamos pilietinės ir politinės teisės, o Europos Sąjunga prie jų priskyrė ir ekonomines bei socialines teises. Abu žemynai turi politinės valios užtikrinti, kad visiems piliečiams ir gyventojams būtų sudarytos sąlygos naudotis visomis kiekvieno subjekto teisėmis ir galimybėmis.

7. Socialinės teisės

7.1 EESRK jau minėjo, kad transatlantinis socialinis dialogas vyksta nelabai sėkmingai⁽¹⁶⁾. Manoma, kad pagrindinių teisių sąvoka aprėpia socialines teises, tačiau jos suvokiamos kaip pilietinės ir politinės teisės.

7.2 EESRK mano, kad nepakanka nuolat kartoti, jog Jungtinės Valstijos ir Europos Sąjunga puoselėja tokias pačias vertybes, ir be ekonomikos jas dar sieja laisvės, demokratijos ir žmogaus teisių gynimas. ES turi nuolat savo išorės veiksmais priminti, kad socialinės teisės taip pat yra pagrindinės teisės, taigi, neatskiriama Europos pozicijos dalis. Pagrindiniuose ES teisės aktuose įtraukta horizontali socialinė išlyga, kuria numatoma, kad rengdama ir įgyvendindama politiką ES atsižvelgia į „reikalavimus, susijusius su aukšto užimtumo lygio skatinimu, tinkamos socialinės apsaugos užtikrinimu, kova su socialine atskirtimi, aukšto lygio švietimu, mokymu ir žmonių sveikatos apsauga“⁽¹⁷⁾.

7.3 „Socialinė valstybė“, socialinės sistemos ir pagalba socialinėms teisėms yra neatskiriama nuo žmogaus teisių, kurios išskiria Europą iš kitų žemynų.

ESM apima piliečių laisves, socialinės rinkos ekonomikos mechanizmus ir teigiamą požiūrį į visuomenės aktyvumą. ESM remiasi trimis ramsčiais: kolektyvinės socialinės apsaugos sistemomis, viešosiomis paslaugomis ir socialiniu dialogu. Šis modelis tam tikra prasme įkūnija „Europos gyvenimo būdą“. EESRK apgailestauja, kad jo nepropaguoja ES. Visi šie aspektai minimi Lisabonos sutartyje. Šį modelį politiškai įtvirtinti turėtų požiūris: „Europa = gerovė visiems“. Tokios pozicijos reikia laikytis ir transatlantinėje derybose. EESRK nuomone, ES turi primygtinai reikalauti, kad šios socialinės valstybės elementai taptų pagrindine euroatlantinių diskusijų ašimi, kadangi nesugebėjus to pasiekti, bus padaryta žala europiečiams, Europos tapatybei ir įvairovei.

8. Socialinės apsaugos sistemos

8.1 Europiečiai pasirinko tam tikrą nacionalinio turto persikirstymą, taikydami nacionalines kolektyvinės socialinės apsaugos sistemas, kurios susilpnėjo dėl padidėjusios prekybos globalizacijos. Jei ES negins Europos socialinio modelio, jo egzistavimas gali greitai baigtis. Žinoma, visos visuomenės gerovė yra didesnė, kai užtikrinamas ribotas darbo laikas, leidžiantis praleisti daugiau laiko su šeima (tai Europos socialinis pagrindas), kai suteikiamos ilgalaikės mokamos motinystės ir tėvystės atostogos, sudarančios sąlygas skirti daugiau dėmesio geresniam vaikų vystymuisi, taip pat užtikrinama intensyvioji priežiūra ir pagalba senyvo amžiaus žmonėms, kuriems reikalinga priežiūra. Tačiau tai nėra nemokamos valstybės dovanos – šiuo metu susidariusias didžiules išlaidas pavyko padengti socialine apsauga besinaudojančiųjų žmonių metų metus mokėtų įmokų ir (arba) mokesčių lėšomis.

8.2 Šia prasme dabartiniai transatlantiniai santykiai yra nelygiaverčiai. JAV yra valstijų federacija be „socialinei valstybei“ būdingų požymių (nei federacijos, nei valstijų lygmeniu), tačiau ji svarsto apie galimus socialinius pokyčius (federalinis sveikatos draudimo įstatymas). ES socialinės valstybės principų laikomasi nacionaliniu lygmeniu kiekvienoje valstybėje narėje, bet dar ne visų trijų ramsčių požiūriu „federaliniu“ lygmeniu, kai rekomenduojama siekti konvergencijos tikslų taikant atvirąjį koordinavimo metodą. EESRK mano, kad nereikėtų siekti ES ir JAV lygybės silpninant Europos socialinį modelį. Komitetas abejoja, ar vykstant transatlantinei integracijai valstybėms narėms pavyks išsaugoti savo teises, jei ES nesiims bendrų veiksmų ir nerodys politinės valios ESM propaguoti, ypač šiuo krizės laikotarpiu.

8.3 EESRK mano, kad plėtojant transatlantinį socialinį dialogą, kuriam jis karštai pritaria, reikėtų spręsti šiuo metu vykstančių pokyčių paskatintą viešumo ir saugumo problemą, kadangi tai susiję su 300 mln. žmonių vienoje Atlanto pusėje ir 500 mln. žmonių kitoje Atlanto pusėje gerove.

⁽¹⁵⁾ 2010 m. kovo 17 d. Euractiv.fr surengta diskusija kartu su nuolatinė Komisijos atstovybe Paryžiuje ir *Depositary Trust and Clearing Corporation*. *Questions d'Europe* Nr. 165, 2010 balandžio 6 d., Roberto Šumano fondas.

⁽¹⁶⁾ OL C 288, 2009 9 22, p. 32–39.

⁽¹⁷⁾ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo, 9 straipsnis.

8.4 Europos socialinės sistemos dažnai prilyginamos valstybių biudžetams. 16 proc. BVP, kuriuos JAV skiria sveikatos priežiūrai, yra didelė suma, tačiau ji piliečiams užtikrina mažesnę apsaugą, nei apsauga, kuri teikiama Europos piliečiams mažesnėmis sąnaudomis (OECD šalyse sveikatos priežiūrai vidutiniškai skiriama 8,9 proc. BVP). Šios lėšos leidžia funkcionuoti realiajai ekonomikai. Jos reikiamu momentu gali labai sušvelninti krizės poveikį valstybei ir visuomenei, išskyrus atvejus, kai draudžiamasi individualiai ir per privačiai finansuojamus fondus, kurie priklauso nuo rinkų užgaidų. EESRK mano, kad sprendimus priimančios institucijos turėtų neleisti, kad dėl visiško konkurencijos viešumo užtikrinimo didelėje integruotoje Europos ir Amerikos ekonominėje zonoje susilpnėtų piliečių apsauga. Todėl EESRK džiaugiasi dabartinės Amerikos administracijos sėkme kuriant novatorišką sveikatos draudimo sistemą Jungtinėse Valstijose.

8.4.1 Sveikatos apsauga

8.4.1.1 Visuomenė pritaria ES tikslui siekti į pažangą orientuotos socialinės konvergencijos ir socialinės regresijos prevencijos principui, tad būtina ir toliau laikytis šios krypties. Europos moterys niekada nesutiktų, pavyzdžiui, kad būtų apkarpytos jų teisės į motinystės atostogas, kurios Jungtinėse Valstijose yra labai trumpos ir kartais nemokamos.

8.4.1.2 EESRK mano, kad šių abipus Atlanto gyvenančios visuomenės sanglaudai svarbių klausimų aptarimas praturtintų Europos ir Jungtinių Valstijų dialogą. Amerikos visuomenėje labai nevienodai vertinamas pasiūlymas užtikrinti reguliuojamą socialinę sveikatos draudimą, finansuojamą iš mokesčių pajamų ir kontroliuojamą išrinktų valdžios atstovų. EESRK nuomone, tai galbūt rodo, kad trūksta informacijos apie Europos modelį, kuris, nors ir nėra centralizuotai taikomas visame žemyne, užtikrina kolektyvines ir solidarias garantijas visiems, taip pat ne ES piliečiams, nes grindžiamas visuotinio sveikatos draudimo sistema, kuri sukuria dalį BVP. EESRK norėtų, kad ES apie tai informuotų Amerikos pilietinę visuomenę. Viena iš galimybių tai daryti – organizuotos pilietinės visuomenės dialogas.

8.4.2 Pensijos

8.4.2.1 Europos pensijų sistemos, kaip ir kitos socialinės apsaugos sistemos, skiriasi ir tai daro didelį poveikį visai ekonomikai. Reikėtų sudaryti galimybę pilietinės visuomenės atstovams savo nuomonę šiuo klausimu išsakyti Europos ir Amerikos dialogo metu, kadangi abi bendruomenės įtraukiančios prekybos sutartys gali turėti įtakos piliečių gyvenimo lygiui.

8.4.3 Nedarbas

8.4.3.1 Visos ES valstybės narės turi valstybines nedarbo išmokų sistemas. Integravus Atlanto zoną, gali kilti visuotinis pavojus, kad konkurencijos tikslais bus siekiama didesnio lanks-

tumo, bet ne saugumo. Todėl europiečiai, kaip ir amerikiečiai, gali pagrįstai baimintis, kad jų padėtis pablogės⁽¹⁸⁾. Nuo 1970 m. darbuotojų padėtis JAV blogėjo. Krizės sąlygomis nesaugumas dėl darbo stiprėja abejuose Atlanto pusėse, didėja ir skurstančių dirbančiųjų (angl. *working poors*) skaičius. Susidarius istorinei ekonomikos krizei abipus Atlanto baiminamasi, kad jeigu didės lankstumas, padėtis dar labiau pablogės. EESRK mano, kad darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyrą kartais gali padėti darbuotojams, kai užtikrinamas žadėtas saugumas, tačiau niekas negali atstoti stabilios darbo vietos, garantuojančios tinkamą darbo užmokestį ir pensiją. Europos Sąjungoje yra socialinio dialogo tradicija. Jį plėtojant atsižvelgiama į visų dalyvių interesus. ES turi socialiniam dialogui skirtus dokumentus ir institucijas. Deryboms vesti būtinos kovingos atstovaujamosios darbdavių ir darbuotojų organizacijos.

9. Viešosios paslaugos⁽¹⁹⁾

9.1 Švietimas

9.1.1 Mokami Jungtinių Valstijų universitetai laikomi geriausiaisiais pasaulyje, o europiečiai itin stengiasi į juos pakliūti studijuoti arba dėstyti. Amerikiečiai kaip ir europiečiai mano, kad ateityje darbo rinka bus atviresnė *puikiai parengtiems ir labai kvalifikuotiems darbuotojams*.

„Jie turės visas galimybes dirbti geriausiai apmokamus darbus ir didinti Amerikos gerovę.“

Numatoma, kad darbo vietų, kurioms užimti būtinas aukštasis išsilavinimas, daugės sparčiau, palyginti su tomis, kurioms reikalingas žemesnio lygmens išsilavinimas, ir ypač daugės darbo vietų, kurioms užimti reikės universitetinio diplomo arba po vidurinio mokslo įgyjamo profesinio išsilavinimo.“

[Vykdomoji Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento tarnyba – Ekonomikos patarėjų tarybos (angl. CEA) „Ateities darbai“.]

9.1.2 Mokymas – tiltas į ateitį. Europoje, kur mokslas paprastai yra nemokamas, sumažintos išlaidos viešosioms paslaugoms ir nacionalinės fiskalinės politikos suvaržymai padidino nelygias galimybes. ES Lisabonos strategijoje patariama valstybėms narėms visų pirma savo universitetus (aukštojo mokslo studijas) ir galbūt net vidurines mokyklas pritaikyti verslo poreikiams.

⁽¹⁸⁾ „Vidurinioji Amerikos klasė“

⁽¹⁹⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 97–102.

9.1.3 EESRK mano, kad visiems prieinamas švietimas, jo užtikrinama lyčių lygybė, profesinio ir šeiminio gyvenimo pušiausvyra turėtų atverti visapusiškas galimybes piliečiams. Švietimas, mokymasis visą gyvenimą ir jo finansavimo būdai – tai temos, kurias galėtų aptarti Jungtinių Valstijų ir Europos visuomenė ir pasidalyti susijusia patirtimi, kad žiniomis pagrįsta paslaugų ekonomika būtų naudinga abiejų žemynų piliečiams ir suteiktų galimybę mokytis tiems, kurie tokios galimybės neturi.

9.2 Bendrasis susitarimas dėl prekybos paslaugomis (GATS)

9.2.1 ES piliečiai dėjo daug pastangų, kad išsaugotų savo kino pramonę ir Europos kultūros savitumą, kai jiems buvo iškilusi grėsmė dėl pasaulinio paslaugų liberalizavimo. Siekiant išsaugoti Europos tapatybę ir jos turtingą įvairovę, būtina stiprinti kultūrų dialogą; su tuo susiję daug aspektų: užimtumas, paveldo išsaugojimas ir novatoriškumo bei kūrybiškumo vystymas.

9.2.2 Kultūra nėra tik prekė. EESRK mano, kad kultūra turi būti vienas organizuotos pilietinės visuomenės transatlantinio dialogo klausimų.

9.3 Ypatingas imigracijos ir integracijos atvejis

9.3.1 Senėjančios abiejų žemynų visuomenės turi spręsti imigracijos klausimą. Svarbu suderinti visuomenės senėjimą ir darbo jėgos poreikį nustatant leistiną nuokrypio nuo visuomeninės sanglaudos ribą. Tai priklauso nuo integracijos politikos priemonių, kurios turi būti vertinamos atsižvelgiant į ilgalaikę perspektyvą ir priimamos taikant pasaulinį dvikryptį metodą, apimančią imigrantus ir priimančiąją visuomenę. Susiduriama tiek su vidaus, tiek su išoriniu spaudimu. EESRK mano, kad migracijos klausimas yra svarbus demokratinėms šalims, ir norėtų, kad jis būtų aptartas Transatlantinio socialinio dialogo metu, kuriame šiuo klausimu galėtų dalyvauti EIF.

10. Socialinis dialogas

10.1 Tai viena sričių, labiausiai išryškinančių šių dviejų visuomenių skirtumus. Socialinis dialogas, Europos istorijoje įsitvirtinęs reiškinys, dabar yra kultūros vertybė: tokio dalyko neturi amerikiečiai, taigi jie neturi galimybių būti išgirsti. Abiem visuomenėms būtina ieškoti galimybių sudaryti sąlygas darbuotojams išsakyti savo nuomonę, taip pat parengti informavimo ir konsultavimo priemones, ypač šiuo kritiniu laikotarpiu, prasidėjusiu 2008 m. po finansų sektoriaus krizės. EESRK mano, kad

reikia nustatyti bendrus standartus, kad būtų galima vertinti ir lyginti abiejų blokų socialines ir darbo sąlygas, visų pirma darbo valandas ir socialines išmokas, siekiant pamatyti aiškų kiekvieno žemyno konkurencingumo vaizdą, kai vykstant prekybos globalizacijai kintamasis rodiklis yra darbo užmokestis.

10.2 2009 m. EP rezoliucijoje numatyta pagerinti politinius ryšius su JAV Kongresu ir palaikyti glaudesnę JAV bei ES centrinių bankų bendradarbiavimą. Tačiau JAV vis dar neratifikavo Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų. Tyrimai⁽²⁰⁾ atspindi padėtį Amerikos darbo pasaulyje, kur daugeliui darbuotojų neužtikrinamos pagrindinės apsaugos priemonės, pavyzdžiui, teisė į minimalų darbo užmokestį, teisė į viršvalandžių apmokėjimą, teisė į pietų pertrauką, nelaimingų atsitikimų darbe išmokos arba teisė reikalauti geresnių darbo sąlygų.

10.3 EESRK mano, kad vykstančiame transatlantiniame socialiniame dialoge skiriama per mažai dėmesio pilietinės visuomenės atstovų, visų pirma darbuotojų, nuomonei išklauti.

11. Aplinkos apsauga

11.1 Amerikos aplinkos apsaugos politika turės poveikį biudžeto prioritetų nustatymui ir užimtumui. EESRK nuomone, transatlantinis dialogas galėtų padėti greičiau suvokti, kad būtina siekti didesnio tvarumo ir kad kuriant ekologiškesnę ekonomiką svarbus vaidmuo tenka pilietinei visuomenei ir vartotojams.

11.2 ES ir Jungtinės Valstijos galėtų bandyti drauge vystyti naujas pramonės šakas, kuriose būtų naudojama atsinaujinančiųjų išteklių energija. Kalifornija ir Portugalija priėmė tokius pačius sprendimus, susijusius su saulės ir vėjo energija. EESRK taip pat mano, kad būtų pragaištinga abiejų galingų ekonomikų ateičiai generuoti idėjas, bet naudoti kinų technologijas (pvz., fotovoltinių technologijų atvejis).

12. Institucijų lygmuo

12.1 Ankstesnėje EESRK nuomonėje dėl transatlantinių santykių buvo svarstoma keletas Transatlantinio aplinkos apsaugos dialogo (angl. TALD) ir Transatlantinės ekonominės tarybos (angl. TEC) plėtojimo galimybių.

⁽²⁰⁾ Vienas jų atliktas vadovaujant Nacionalinio užimtumo įstatymo projekto (angl. NELP) politikos direktorei dr. Annette Bernhardt.

12.2 EESRK norėtų būti novatoriškas ir pakviesti pilietinės visuomenės atstovus dalyvauti organizuotos pilietinės visuomenės transatlantiniame dialoge institucijų lygmeniu. Visuose dialoguose, ataskaitose, tyrimuose arba susitarimuose, rengiamuose plėtojant transatlantinius santykius, turėtų būti skyrius apie numatytų priemonių socialinį poveikį neapsiribojant tik

darbo vietų kūrimu. Valstybės narės dar nesuteikė ES galios vykdyti integruotą socialinę politiką, nors ji turi sukūrusi realų bendrą modelį ir galėtų savo požiūrį ginti dialogo su Jungtinėmis Valstijomis metu. Europa turi propaguoti savo socialinį modelį ir tokiu būdu sulaukti daugiau dėmesio Jungtinėse Valstijose.

2010 m. spalio 21 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Staffan NILSSON

PRIEDAS

Toliau pateikiamas diskusijų metu atmestas pakeitimas, už kurį buvo atiduota daugiau kaip 1/4 balsų:

1.4 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„EESRK ragina euroatlantinę zoną be naujų finansinių taisyklių parengti bendras reitingų agentūrų taisykles ir naujas konkurencijos taisykles, kuriomis būtų labiau ~~paaisoma piliečių interesus~~ atsižvelgiama į visuomenės lūkesčius. Komitetas mano, kad norint sukurti naujas darbo vietas ir užtikrinti, kad gyventojai ne tik išlaikytų, bet ir pagerintų savo gyvenimo lygį, gyvybiškai svarbu, jog konkurencingumas taptų svarbiausiu politinės darbotvarkės prioritetu. Komitetas tikisi, kad ES užims tvirtą poziciją, užtikrinsiančią gyvenimo lygį, ir kad transatlantiniame dialoge bus išgirsta pilietinės visuomenės abipus Atlanto nuomonė.“

Už:	66
Prieš:	76
Susilaikė:	21